

ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ:
НАУКОВІ ЗАПИСКИ

ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

УДК 378.016:78.087.68](510+477)

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.14107445>

Порівняльний аналіз підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до диригентсько-хорової діяльності в КНР та Україні

Лю Чженьянь

аспірантка кафедри освітології та інноваційної педагогіки Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, вул. Алчевських, 29, 61110, Харків, Україна, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6555-7115>

Прийнято: 04.11.2024 | Оpubліковано: 19.11.2024

***Анотація.** Підготовка вчителя до диригентсько-хорової діяльності дозволяє майбутньому педагогу не лише професійно керувати хором, а й розвивати у хористів музичні та соціальні навички, виховувати естетичний смак і любов до музики.*

Підготовка вчителя музичного мистецтва до диригентсько-хорової діяльності в КНР та Україні здійснюється як у закладах вищої (університетах), так і в закладах фахової передвищої (коледжах) освіти. Спільним в обох країнах є факт працевлаштування вчителів хорового співу як у спеціалізованих школах, так і в позашкільному секторі (позакласні колективи, гуртки, секції в школах, закладах вищої освіти, сектор позашкільної та освіти дорослих неформальної освіти). Специфіка роботи майбутнього вчителя музичного мистецтва як диригента хору полягає в тому, що він має бути підготовленим до роботи як з колективом професіоналів, так і з колективом аматорів співу з різними потребами та мотивацією. Метою статті є здійснення компаративістського

дослідження на прикладі підготовки вчителя музичного мистецтва до диригентсько-хорової діяльності в Китайській народній республіці та Україні.

У статті автором було використано такі методи науково-педагогічного дослідження: методи емпіричного дослідження (спостереження за розвитком музичної освіти в Україні та Китайській народній республіці, порівняння освітніх програм підготовки вчителів музичного мистецтва до роботи з хором); методи теоретичного дослідження (формалізація, історичні методи для виявлення теоретичної бази дослідження, абстрагування з метою зосередження уваги на підготовці майбутнього вчителя музичного мистецтва до роботи з хором, аналіз для виявленні цілісної картини досліджуваного процесу в обох країнах).

У дослідженні з'ясовано особливості підготовки вчителя музичного мистецтва до диригентсько-хорової діяльності, проаналізовано дослідження китайських учених щодо місця музичного мистецтва в підготовці школярів і в цілому розбудові країни; проаналізовано освітні програми підготовки вчителів музичного мистецтва до роботи з хором в Україні.

Ключові слова: *хор, диригент, музика, мистецтво, учитель, досвід, підготовка.*

Comparative analysis of music teacher training for choral conducting in China and Ukraine

Liu Zhenyan

Postgraduate student of the Department of Education Studies and Innovative Pedagogy. H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University, 29 Alchevskikh str., 61110, Kharkiv, Ukraine, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6555-7115>

Abstract. *Training music teachers for choral conducting enables future educators not only to professionally lead a choir but also to cultivate musical and social skills in choristers, foster aesthetic taste, and nurture a love for music.*

In both the People's Republic of China (PRC) and Ukraine, music teacher training for choral conducting is conducted at institutions of higher education (universities) and professional pre-university institutions (colleges). A common feature in both countries is the employment of choral singing teachers in specialized schools as well as in the extracurricular sector (extracurricular ensembles, clubs, and sections in schools, higher education institutions, and informal adult education). A unique aspect of a future music teacher's role as a choir conductor is the necessity to be prepared to work with both professional and amateur singing groups, each with distinct needs and motivations. The purpose of this article is to conduct a comparative study, focusing on the training of music teachers for choral conducting in the PRC and Ukraine.

The article employs several scientific and pedagogical research methods: empirical research methods (observing the development of music education in Ukraine and the PRC, comparing educational programs for training music teachers for choir work); and theoretical research methods (formalization, historical methods to establish the theoretical foundation of the research, abstraction to focus on the preparation of future music teachers for choir work, and analysis to reveal a comprehensive picture of the process in both countries).

The study examines the unique features of music teacher training for choral conducting, analyzes research by Chinese scholars on the role of music education in preparing students and overall national development, and reviews Ukrainian educational programs for training music teachers to work with choirs.

Keywords: *choir, conductor, music, art, teacher, experience, training.*

Вступ. Місце музичного мистецтва в тій чи тій країні світу по-різному визначається з огляду на виклики історичних подій та інтерпретації значення музики в розвитку суспільства сьогодення. Досвід становлення музичного мистецтва в Україні та Китайській народній республіці дещо різниться, однак значення музичної культури високе з огляду на вивчення низки досліджень та аналізу підготовки фахівців у сфері музики.

Підготовка вчителя музичного мистецтва до диригентсько-хорової діяльності в КНР та Україні свідчить про масовість долучення до музичної культури в обох країнах, про існування відповідних закладів освіти, де навчають дітей хоровому співу, співу в колективі та команді людей, яких об'єднує спільність – музика.

Підготовка вчителя музичного мистецтва до диригентсько-хорової діяльності є багатограним процесом, який включає розвиток технічних, педагогічних та художніх навичок. Це важливо для майбутнього педагога, оскільки диригентсько-хорова діяльність вимагає знань як у сфері музичної теорії та вокалу, так і в мистецтві керування колективом.

Огляд літератури. Питаннями підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва займалися А. Козир [5], Л. Масол [6], Г. Падалка [8], С. Ульянова [11] та інші. Історичні аспекти диригентсько-хорової педагогіки висвітлено в дослідженнях О. Васильєвої, А. Соколової [14], Т. Смирнової [9] та інші. Принципи вокально-хорової підготовки студентів музично-педагогічних факультетів та методика викладання в хоровому класі вивчали О. Васильєва, І. Мартиненко, А. Соколова [3]. Дослідження В. Доронюк [4], Н. Ткачової [10] присвячені розробці методики викладання хорового диригування.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Підготовка вчителя музичного мистецтва до диригентсько-хорової діяльності є надзвичайно важливою, оскільки саме вона формує базу для успішного розвитку хорових

колективів, музичної культури учнів і впливу на духовне та естетичне виховання. Хоровий спів – одна з найдоступніших форм музичного мистецтва, яка може залучати учнів різного віку, рівня підготовки та навіть тих, хто не має спеціальних музичних знань. Глибока підготовка вчителя до цієї діяльності дає змогу створювати високоякісні хорові колективи та забезпечувати розвиток різнобічних музичних і соціальних навичок у дітей та молоді, що потребує глибокого аналізу з боку дослідників, здійснення наукових пошуків як у сфері історії, сучасного досвіду, зокрема на рівні компаративістики.

Співставлення досвіду підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до диригентсько-хорової діяльності китайських та українських закладів вищої освіти дасть можливість імплементувати як ціннісні орієнтири зазначеної підготовки, так і методик формування професійних та соціально-емоційних компетентностей фахівців сфери музичного диригування.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є здійснення компаративістського дослідження на прикладі підготовки вчителя музичного мистецтва до диригентсько-хорової діяльності в Китайській народній республіці та Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням здобутих наукових результатів (Результати дослідження). Одним з основних напрямів роботи майбутнього вчителя музичного мистецтва є організація вокально-хорового виконавства учнівської молоді в закладах загальної середньої освіти. Вокально-хорова діяльність учителя музичного мистецтва має свої специфічні особливості, зумовлені метою загальної мистецької освіти. Як стверджує Л. Масол у «Концепції загальної мистецької освіти», її основною метою є виховання в учнівства ціннісного ставлення до дійсності та мистецтва, розвиток свідомості, емоційно-почуттєвої сфери особистості та її духовне

становлення у процесі сприймання та інтерпретації творів мистецтва та участі в практичній мистецькій діяльності» [6, с.3].

Хорове виконавство учнів у закладах загальної середньої освіти України здійснюється за кількома напрямками. На уроках музики хоровий спів є одним із видів колективної музичної діяльності. У позакласній роботі він існує як робота шкільних співочих колективів (хорів, вокальних ансамблів, вокальних студій). Ці особливості визначають специфіку диригентсько-хорової підготовки вчителів музичного мистецтва і спонукають до узагальнення методики її викладання. Досягнення необхідного рівня компетентності у цій галузі можливе через опанування кожного з предметів диригентсько-хорового циклу та розуміння їх взаємозв'язку.

Хорове диригування є одним з найбільш складних видів виконавського мистецтва, спрямованих на підготовку та виховання багатопрофільних фахівців, підготовлених до педагогічної та виконавської кар'єри як в теоретичному, так і в практичному плані.

Основні аспекти підготовки вчителя музичного мистецтва до диригентсько-хорової діяльності є диригентська техніка, хорове диригування і практика керування колективом, вокальна підготовка, музично-теоретична, методична та педагогічна підготовка.

Диригентська техніка зумовлена вміннями вчителя працювати з жестом, оволодіння ним основами диригентської техніки, включаючи чіткість, виразність та варіативність рухів рук для передачі темпу, ритму, динаміки та емоційного забарвлення музичного твору. Вивчення ритмічних та метричних схем передбачає розуміння різних схем диригування, які використовуються залежно від розміру твору (2/4, 3/4, 4/4 тощо). Крім того, диригентська техніка включає в себе чітку координацію жестів як здатність координувати рухи рук і тіла для чіткої комунікації з хором, що вимагає розвиненої моторики та відчуття ритму.

Хорове диригування і практика керування колективом вимагає від учителя гарно розвиненого слуху та інтонації, адже для ефективного керування хором важливо мати розвинений музичний слух, щоб контролювати точність інтонації та чистоту звучання хору. Під час роботи з хоровим ансамблем педагог має розуміти, як налаштувати ансамбль на гармонійне звучання, що включає контроль балансу між голосами, тембральну єдність та злиття голосів. Важливим у цьому аспекті є психологічний напрям, коли диригенту потрібно вміти створювати сприятливу психологічну атмосферу, яка стимулює співпрацю, відкритість та творчість серед учасників хору.

Важливою є *вокальна підготовка* вчителя музичного мистецтва до диригентсько-хорової діяльності. Вона включає в себе роботу з голосом, коли майбутній учитель повинен володіти основами вокальної техніки, знати принципи дихання, артикуляції та звуковидобування, щоб ефективно навчати хористів. Для цього вчителю необхідно включати вокальні вправ у репетиційний процес, щоб підтримувати та розвивати голосовий апарат кожного учасника хору.

Музично-теоретична підготовка вчителя музичного мистецтва передбачає оволодіння ним не лише теоретичними знаннями хорового репертуару різних жанрів та епох, щоб забезпечити цікавий і різноманітний репертуар для колективу роботи з хором, але й уміння аналізувати музичний твір, його гармонію, форму та структуру, що дозволяє глибше зрозуміти авторський задум і передати його через виконання.

Розробка репетиційного плану вимагає володіння вчителем музичного мистецтва спектром *методичних знань і навичок*. У цьому напрямі учитель повинен знати методи планування і проведення репетицій, підходи до розучування нових творів та покращення техніки виконання. Тут варто володіти методами навчання хорового співу, а саме розвиток методик, які допомагають

хористам опанувати основи співу, покращувати дикцію, ритм та вокальні техніки. Диригентська діяльність також включає організацію та підготовку хору до виступів, що вимагає знань у сфері сценічної роботи, психологічної готовності хористів до публічного виступу та художньої виразності.

Педагогічна підготовка є не менш важливою для майбутнього вчителя музичного мистецтва, адже учитель музики має не лише бути музикантом, але й мати педагогічні навички, вміти працювати з дітьми та дорослими, знайти індивідуальний підхід до кожного учасника хору. Це включає вміння підтримувати інтерес до занять, мотивувати досягнення та створювати творчий і комфортний простір для навчання та самовираження.

Традиційно у мистецькій освіті Китаю склалися більш стабільні тенденції розвитку сольного співу на відміну від співацького колективного музикування [11]. Однак зазначимо, що протягом майже століття Китай вважав «естетику» основним атрибутом музичної освіти. У 1999 році Державний департамент партії опублікував «Думки щодо поглиблення освітньої реформи та сприяння якісній освіті» [12], у якому чітко визнається естетичне виховання як суттєвий елемент розвитку якісної освіти. У результаті мистецька освіта як естетична освіта стала чітким напрямом в освітній політиці.

У Типовому навчальному плані КНР (2011 р.) значна увага приділяється естетичному вихованню. Як зазначено в документі, «музична освіта розвиває здатність учнів до чуттєвості, самовираження, оцінки та творчості; згодом формує характер, розвиває самосвідомість, просвітлює та збагачує образне мислення, стимулює творчість, щоб повністю підвищити внутрішню якість учнів» [13, с. 2].

Цікавими є результати опитування вчителів музики, отримані Zhuo Yu та Wo-Wah Leung [15]. На запитання про причини, що впливають на проведення уроків музики, в анкеті для вчительства було запропоновано чотири варіанти

відповідей: (а) наявність кваліфікованих учителів музики; (б) ступінь заповнення розкладу уроків музики іншими предметами; (в) наявність навчального обладнання; та (г) ступінь підтримки школи. Результати показали, що половина (51%) шкіл не змогли забезпечити проведення уроків музики через недостатню кількість учителів музики, 27,5% не змогли працювати через те, що розклад уроків музики перекривався іншими предметами, 16,6% страждали від нестачі навчального обладнання, а 7,8% – через відсутність підтримки школи. У тих випадках, коли уроки музики не проводилися, вчителів запитували, чи це характерно для всіх типів шкіл, чи лише для тих, що розташовані у віддалених районах. З'ясування цього питання могло б допомогти політикам у сфері освіти краще зрозуміти реальні сценарії та відповідно реагувати на них. Дивно, але серед тих ключових шкіл, які взяли участь в опитуванні, 49,4% не мали достатньої кількості вчителів музики, тим самим спростовуючи враження, що ключові школи, як правило, краще оснащені та більш винахідливі. У ключових школах (29,4%) уроки музики були замінені іншими предметами, а найменш оснащеними виявилися сільські школи (24,6%). Проведене дослідження фіксує низький рівень викладання музики в китайських школах та недостатній рівень перекваліфікації вчителів відповідно до нових стандартів.

У Китаї підготовка вчителів музики до дирегування здійснюється в коледжах та університетах. Аналіз науково-педагогічної літератури [1; 2; 5; 8] свідчить, що підготовка музиканта вищої кваліфікації в Україні вважається досить складним, багатогранним та багатоетапним процесом. Особливо це стосується професії вчителя музичного мистецтва, яка характеризується багатогранністю, складністю та творчістю. Як показує досвід, випускники музично-педагогічних факультетів не тільки викладають предмети «Музичне мистецтво», «Мистецтво», але й працюють керівниками дитячих шкільних хорів та ансамблів. Крім того, в університеті (на прикладі ХНПУ імені Г.С. Сковороди)

з'явилася нова спеціалізація «Викладач хорових диригентських дисциплін» [3], яка передбачає підготовку студентів, які навчаються на вчителя музичного мистецтва, ширший спектр професійних здібностей. Це дозволить викладати предмети хорового диригентського циклу у вищих та середніх спеціальних навчальних закладах [4; 6; 9; 10; 14].

Освітньо-професійна програма «Хорове диригування» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти Львівського національного університету імені Івана Франка спрямована на оволодіння фундаментальними знаннями та навичками диригентської майстерності, вокально-хорової техніки і педагогічної діяльності; враховує новітні вимоги щодо зв'язку теоретичних та практичних положень та їхнім застосуванням через проходження виконавсько-педагогічних практик; формує фахових музикантів-виконавців і викладачів з творчим способом мислення та уявою, здатних використовувати набуті знання у сфері культури та музичного мистецтва. Програма передбачає створення можливостей для академічної мобільності і стажування в провідних ЗВО України та за кордоном. Структура освітньо-професійної програми підготовки здобувача першого бакалаврського рівня вищої освіти сформована з урахуванням потреб ринку праці, регіонального контексту, що передбачає забезпечення установ, організацій та закладів культури і мистецтва високопрофесійними фахівцями (хормейстерами, артистами хору та педагогами) [7]

Мета курсу «Хорове диригування» надати майбутнім учителям музичного мистецтва та керівникам дитячих хорових колективів фундаментальну диригентсько-хорову підготовку, виховати життєздатну особистість, здатну організовувати, творчо керувати, художньо переконливо диригувати хором, та постійно саморозвиватися.

Завдання курсу полягають в активному осмисленні академічного процесу як важливого засобу вдосконалення особистісного буття, самореалізації та

ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ: НАУКОВІ ЗАПИСКИ

самоорганізації особистості; набуття знань з хорового диригування (тексти хорових творів, методика і техніка хорового диригування); розвиток професійних умінь і навичок педагога-диригента, його професійних умінь і навичок (вербальне та невербальне спілкування з хоровим колективом, музичні здібності, виконавська надійність, артистизм); виховання гнучкості та швидкості розумових та емоційних реакцій; художньої активності; здатності до саморозвитку, самоконтролю та самоорганізації; оволодіння методичними основами хорової роботи; накопичення репертуару для подальшої хорової роботи.

Сучасне викладання хорового диригування неможливе без широкого впровадження різноманітних методів навчання: проблемні методи (проблемно-пошукові завдання; визначення особливостей диригентської техніки, виконавства), метод мисленнєвого інтонування, метод порівняння, метод творчого проєкту тощо. Основним завданням при вивченні дисципліни «Хорове диригування» є підготовка майбутніх учителів музичного мистецтва до практичної вокально-хорової роботи в класі зі школярами. Для забезпечення цієї форми роботи, пісні зі шкільного репертуару мають бути включені в перші ж заняття з хорового диригування. Така робота має передбачати набуття навичок презентації навчального та пісенного матеріалу (створення вступних бесід, комп'ютерних презентацій), аналізу інтонаційних, ритмічних, дикційних труднощів шкільної пісні, вибір засобів для їх подолання, оволодіння диригентськими прийомами хорового співу.

Метою курсу «Хорове аранжування» є забезпечення студентів музично-педагогічних факультетів педагогічних інститутів та університетів необхідними знаннями та навичками для здійснення перекладення хорових, сольних, інструментальних музичних творів для різних хорових складів. Реалізується через вирішення таких завдань, як формування системи композиторських знань;

пошук оптимального аранжування відповідно до художньо-образних завдань; вироблення власного індивідуального стилю в аранжуванні творів для будь-якого хорового складу; набуття навичок стилю в аранжуванні творів для будь-якого складу хору; ознайомлення з аранжуваннями, зробленими видатними майстрів хорового мистецтва.

У цілому зазначимо, що підготовкою вчителя музичного мистецтва до диригентсько-хорової діяльності в українських закладах вищої освіти опікуються достеменно, про що свідчить велика кількість освітньо-професійних програм першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. У Китайській народній республіці також цьому питанню надають великого значення через прагнення розвитку країни відповідно до своїх усталених національних традицій.

Висновки. Підготовка вчителя музичного мистецтва до диригентсько-хорової діяльності в КНР та Україні здійснюється як у закладах вищої (університетах), так і в закладах вищої передфахової освіти (коледжах). Спільним є факт працевлаштування вчителів хорового співу як у спеціалізованих школах, так і в позашкільному секторі (позакласні колективи, гуртки, секції в школах, закладах вищої освіти, сектор позашкілля та освіти дорослих неформальної освіти). Специфіка роботи майбутнього вчителя музичного мистецтва як диригента хору полягає в тому, що він має бути підготовленим до роботи як з колективом професіоналів, так і з колективом аматорів співу.

Список використаних джерел

1. Башкір О.І. Виклики та перспективи підготовки вчителів в Україні: аналіз історичних фактів. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки.* 2023. №4 (358). DOI: [https://doi.org/10.12958/2227-2844-2023-4\(358\)-9-15](https://doi.org/10.12958/2227-2844-2023-4(358)-9-15)

2. Башкір О.І., Золотухіна С.Т., Бі Юнь. Роль емоційного інтелекту в спілкуванні учасників освітнього процесу закладу вищої освіти. *Педагогічні науки*. 2023. №104.С.22-28.DOI: <https://doi.org/10.32999/ksu2413-1865/2023-104-4>
3. Васильєва О., Мартиненко І., Соколова А. Методичні рекомендації та програма з курсу «Методика викладання диригентсько-хорових дисциплін». Харків : Мітра. 2019. 52.
4. Доронюк В. Курс техніки диригування для викладачів і студентів вищих навчальних закладів і вчителів шкіл різни типів. Івано-Франківськ. 2004. 292.
5. Козир А. Професійна майстерність учителів музики: теорія і практика формування в системі багаторівневої освіти: [монографія]. Київ : НПУ імені М. Драгоманова. 2008. 378с..
<https://scholar.google.com.ua/citations?user=R2OWeskAAAAJ&hl=uk>
6. Масол Л. Концепція загальної мистецької освіти. Мистецтво та освіта. 2004. № 1. С. 2–5. URL:
<https://scholar.google.com.ua/citations?user=bNg7D94AAAAJ&hl=ru>
7. Освітньо-професійна програма «Хорове диригування» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. Львівський національний університет імені Івана Франка. 2021. URL: https://kultart.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/02/OPP_Bakalavr_-_KHorove_dyryhuvannia_2021.pdf
8. Падалка Г. Педагогіка мистецтва (Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін). Київ : Освіта України. 2008. 274 с. URL:
<https://www.twirpx.com/file/1308912/>
9. Смирнова Т. Теоретичні і методичні засади диригентсько-хорової освіти у вищих навчальних закладах: дис... д-ра пед. наук: 13.00.04 Київ / Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України. 2004. 400 с.

URL: <http://www.disslib.org/teoretychni-i-metodychni-zasady-dyryhentsko-khorovoyi-osvity-uvyshchych-navchalnykh.html>

10. Ткачова Н. Формування диригентських навичок майбутнього вчителя музики під час педагогічної практики в загальноосвітній школі. *Простір і час сучасної науки. Педагогіка*. 2018. URL: <https://int-konf.org/ru/2014/prostir-i-chas-suchasnoji-nauki-25-27-04-2014-r/775-tkachova-n-p-formuvannyadirigentskikhnavichok-majbutnogo-vchitelya-muziki-pid-chas-pedagogichnoji-praktiki-v-zagalnoosvitnij-shkoli>

11. Ульянова В.С. Підготовка вчителів музичного мистецтва в Китаї, основана на традиційних китайських цінностях. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2021. №78. С.260 DOI: <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2021.78.46>

12. Ministry of Education, People's Republic of China. [Thoughts on the Deepening of Educational Reform and the Promoting of Quality Education]. 1999. URL: http://old.moe.gov.cn/publicfiles/business/htmlfiles/moe/moe_177/200407/2478.html

13. Ministry of Education, People's Republic of China. [Music curriculum standards of compulsory schooling]. 2011. Beijing, China: Beijing Normal University Press. P. 2.

14. Vasilyeva O., Sokolova A. Specificity of teaching conductors and choral disciplines in the training of future teachers of music art. *Professional Art Education*. 2021. Vol. 2. № 1. Pp. 45–51. URI <http://dspace.hnpu.edu.ua/handle/123456789/5459>

15. Zhuo Yu. Bo-Wah Leung. Music teachers and their implementation of the new Music Curriculum Standards in China. *International Journal of Music Education*. 2019. Vol. 37(2) P. 178–197. DOI: <https://doi.org/10.1177/0255761418820647>